

IF... (КАД БИ...) – НЕКОЛИКО СЕЋАЊА НА ЉИЉАНУ КОВАЧЕВИЋ

Небојша Ковачевић (1966)
Народна библиотека Србије,
Београд
nebojsak66@gmail.com

УДК: 02:929 Ковачевић Љ.

Оне су дијелови моје емоционалне књижнице, ускладишћене у умртвљеном стању, чекајући прикладан поштом да се појаве и живе, исто као што чекају моја „права“ сјећања. Не постоји апсолутна и шемељна разлика између онога чега се сјећам као власитијих доживљаја и онога чега се сјећам из причања других људи. И, како вријеме пролази, а јасноћа човјекских сјећања (и псеудосјећања) блиједи, разлика између њих постаје све нејаснија [...] Кад нешко умре, за њим остане сјајна корона, преостали жар у душама оних који су му били блиски. Како вријеме пролази, тај жар неизбјежно слаби и најосљепљује се утиси, али до тада прође многа година. Кад најосљепљује умру сви они који су били блиски тој особи, онда се охлади сва жеравица и у том шренућу „све се претвара у прах“.¹

Чудновата петиља сам ја – Даглас Хофштетер (Douglas Hofstadter)

¹ Douglas Hofstadter, *Čudnovata petlja sam ja*, preveo Žarko Vodinić (Zagreb: Izvori, 2009), 312, 314.

Како време пролази, све чешће у сећање призивамо оно чега више нема или оне којих више нема. Као да тиме некако желимо да посведочимо да их нисмо заборавили или да се помало себично уверимо да и ми, једног дана, нећемо бити заборављени.

Други ток тога процеса чији сам све чешће заточник јесте и питање кога сам се присетио док сам размишљао о променама у схватању библиотекарства, рада и посебно предметне класификације у периоду од тридесетак година, колико сам се том врстом класификације бавио. Не случајно, мисао, помало хаотична и грозничава, упутила ме је на Љиљану Ковачевић, колегиницу са којом нисам никада заједно радио, али са којом сам често сарађивао у различитим приликама, чак толико да бих је, на крају, могао назвати пријатељем.

Повод је био нејасан и асоцијативан, привидно случајан, али у ствари нужан, као и увек. Размишљајући о чувеном односу „некад“ и „сад“, о питањима радне етике, брзине и темељитости обраде, стручности, присетих се британског филма са краја шездесетих година, чудног наслова и још чудније радње... У духу данас популарне „алтернативне историје“, у филму *If... (Kag би...)* стварна радња живота у једном енглеском колеџу одједном се креће путем нечега што је могло бити, или неког „кад би“...

Тако сам се и ја, као што се често питамо када у нашем животу остаје све мање оних који су нам били ослонац и ауторитет, једноставно запитао: „Шта би Љиља Ковачевић рекла? Како би поступила?“. Не сећам се више детаља, нити су они важни. Важније је само то питање, јер нећу говорити о Љиљи, већ о својим сећањима на њу.

О неколико случајних ситуација које ће је на неки начин описати онима који је нису познавали или ће подсетити оне који јесу на то каква је „заиста“ била. Овим знацима навода желим да нагласим субјективност и несталност овога „заиста“, јер се ради о мојим сећањима, о Љиљани Ковачевић *за мене*. Зато нећу наводити никакве објективне податке о животу и раду Љиљане Ковачевић (1946–2016), библиотекара-саветника у Народној библиотеци Србије, архитекте и пионира примене аутоматизације у библиотекарству и у каталогизацији и класификацији посебно. О томе већ постоје компетентни записи и библиографија.²

Љиљану сам упознао у нетипичној радној ситуацији, на јутарњој кафи. Долазила је код нас, у Одељење предметног и стручног каталога, у ком је некада радила, да проћаскамо, јер је у Рачунарском сектору била усамљена. Био сам приправник, али сам одмах осетио да се ради о особи од ауторитета и знања, о некоме од кога се може много научити. Помало дистанцирана, пажљиво је бирала саговорнике.

² Добрила Бегенишић, „In memoriam: Љиљана Ковачевић (1946–2016)“, *Гласник Народне библиотеке Србије*, 19 (2017): 211–220.

Зато ми није нимало сметало када је једног јутра, после кафе, ушла у моју собицу и благонаклоно и дискретно ме упозорила на мој погрешан изговор неког енглеског термина везаног за читање. Без церемонијалности, као равноправном, рекла ми је исправан изговор, сматрајући, ваљда, да заслужујем да знам и да то нећу разумети погрешно. И нисам. Напротив, тим чином ме је некако ослободила у комуникацији и тражењу помоћи и мишљења. Нисам још знао за њену склоност ка терминологији, језику, библиотечкој онтологији, али сам некако осетио да јој могу веровати.

Из тих јутарњих тема и дилема времена стигли смо и до родословног стабла, до кога смо се ми у кршевитој и сиромашној Херцеговини много држали, ваљда у недостатку некаквог опипљивог богатства или какве друге вредности. Донео сам невешто исцртано стабло за десетак генерација уназад, на неколико страница папира. Љиља Ковачевић, која је имала за то време савремени штампач и знање да га употреби, једноставно ми рече: „Дајте то мени, да пробам да то средим и дотерам у већем формату“. После неколико дана, појавила се са великим форматом, страницама спојеним лепљивом траком у једну велику и прегледну слику, али и питањем које ми је детиње наивно и искрено одмах упутила: „Небојша, у овом родослову нешто не ваља. Имате десетине мушких предака и потомака, али женских уопште нема“. Прво смо се добро исмејали, а онда сам Љиљи покушао да објасним да се у Херцеговини на тај однос гледа помало специфично – одиве (оне које се удају и напуштају родитељски дом) не пишу се у нашем родослову, а најчешће ни женско потомство уопште, као ни мајке. То традиционално, мушко царство Љиљи остаде нејасно и далеко, а ја се још увек сећам тог зачуђеног, детињег погледа.

Како је време пролазило, са Љиљом Ковачевић ме није зближавало само презиме, него и интересовање за класификационе онтологије и будућност класификације. Низале су се године, звања и послови. Тако једног јутра Љиља дође са једном необичном молбом: желела је да прегледам недоумице које је имала код превођења термина библиотечке онтологије у класичном делу Илејн Свенонијус (*Elaine Svenonius*) *Интелектуална основа орјанизовања информација*. Посебно се мучила око класичних филозофских онтолошких термина попут бића, категорија, идеја у контексту библиотечких онтологија... Оно што је мене изненадило била је систематичност и упорност са којом је Љиљана Ковачевић захватила дубину тог текста, разумевање детаља и суптилних термилошких разлика и сличности филозофије и библиотекарства, схватање разлика између две библиотекарске терминологије на два језика. Остао сам убеђен да је књига пронашла правог преводиоца.

Касније се испоставило да је и Љиљи Ковачевић ова размена идеја о онтологији класификације била блиска и плодносна – после неколико месеци ме је замолила да за књигу о којој је реч напишем рецензију. Како

смо обоје већ били дубоко у материји (и „онтологији“), моја рецензија је расла и по обиму и садржају је далеко превазишла оно што се од мене очекивало. Када сам је послао издавачу, Љиљана Ковачевић ми се јавила и замолила ме да то буде поговор за књигу. То је био један од највећих комплимената које сам могао да добијем.

Ипак, то није био и крај нашег дружења. Љиља Ковачевић би, по одласку у пензију, приликом скоро сваког доласка у Народну библиотеку Србије свратила у моју канцеларију и задржала се неколико минута, уз једноставне и непосредне речи: „Свратила сам само Вас да видим“. Имао сам утисак да тим наглашавањем и истицањем жели да ми поручи да спадам у круг пријатеља, а и да разуме и поштује неку несигурност и претерану склоност ка самоанализи коју сам понекад показивао.

Зато за мене оно питање „Кад би?“ или „Шта би Љиља Ковачевић данас рекла или како би поступила?“ није пригодно и реторичко, већ ме заиста враћа или упућује у једно време које оживљавам кроз сећања на поједине особе, на оне који су читав свој живот и рад везали за Народну библиотеку Србије. Разговори о свакој формулацији у библиотечној онтологији, као и касније Љиљино бављење нормативним датотекама у области предметне класификације увек су ми говорили да се може живети и радити и тако, без површности, (само)уверености у сопствено знање и вредност. Ту истрајност је захтевао посебно Љиљанин рад на термилошким речницима, по својој структури близак раду на нормативним датотекама и библиотечној онтологији.

Кроз ова сећања, у духу Хофштетеровог уверења да они који су из овог света отишли и даље *на неки начин* живе док постоје сећања оних који су их познавали, желео сам да посведочим да ни оно што се чини ситно и небитно није заборављено. Напротив, као да баш то чини оно важно или други крај те чудновате петље, оно што ми јесмо и што ћемо за друге, можда, некада бити.

